

ТА'ЛИМ ТО'Г'РИСИДАГИ ҚОНУН ВА УНИНГ ИСЛОҲ ҚИЛИНИШИ

Mingnorov Abduxoliq

*Nizomiy nomidagi TDPU O'zbekistonning eng yangi tarixi
kafedrasi dotsenti*

*Nizomiy nomidagi TDPU Amaliy Psixologiya ta'lim yo'nalishi
101-guruh talabasi - Avloyorova Aziza*

Аннотация: Та'лим соҳасидаги ислохотлар ҳам бугунги кунда о'зининг долзарблиги ҳамда амалий аҳамияти билан бoшқа соҳалардаги ислохотлардан асло қoлишмайди. Чунки ушбу соҳадаги ислохотларни янада кенг қo'ламда давом еттириш давр талабидир. Узлуқсиз та'лимнинг бarchа бo'ғ'ини учун педагог кадрлар таййорлаш борасида олиб борилayotган тизимли ислохотлар yuksak маданиятли, амалий касбий қo'никмага ега, тарбия, o'қитиш методлари ва баҳолаш меzonларини пухта егаллаган замонавий педагог кадрларни шакллантириш jarayoni samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Калит со'злар: Та'лим, тарбия, қонун, ислохот, қарор, o'қитиш usullari, замонавий та'лим, mutaxassis, ilm-fan, oliy та'лим, uzluksiz та'лим.

Аннотация: Даже в образовательном процессе он не отстает от других мест по своему развитию и практическому значению. Потому что требование времени — продолжать развитие в этой области в более широком масштабе. Планомерное совершенствование процесса подготовки учителей всех уровней непрерывного образования служит обеспечению продолжения современного педагогического процесса, отличающегося высокой культурой, профессиональным мастерством, совершенствующего методы обучения, образовательную практику и критерии работы.

Ключевые слова: Образование, обучение, право, реформа, решение, методы обучения, современное образование, эксперт, наука, высшее образование, непрерывное образование.

Abstract: Reforms in the field of education today are no less relevant than reforms in other fields in terms of their relevance and practical importance. Because it is the need of the times to continue the reforms in this field on a larger scale. Systematic reforms in the training of pedagogic personnel for all stages of continuous education serve to increase the effectiveness of the process of forming modern pedagogic personnel with high culture, practical professional skills, and thorough knowledge of education, teaching methods and evaluation criteria.

Key words: Education, training, law, reform, decision, teaching methods, modern education, expert, science, higher education, continuous education.

Bugun mamlakatimizda ta'lim-tarbiya tizimini yangi bosqichga ko'tarish, pedagog kadrlar tayyorlash sifatini ilg'or xalqaro standartlar asosida takomillashtirish va oliy pedagogik ta'limga qamrov darajasini oshirish borasida qator ijobiy o'zgarishlar amalga oshirilganiga guvohmiz.

Xususan, pedagog kadrlar tayyorlashga ixtisoslashgan bir nechta oliy ta'lim muassasasi faoliyati yo'lga qo'yildi. Mazkur ta'lim sohasi bo'yicha xorijiy davlatlar bilan qo'shma ta'lim dasturlari tashkil etildi. Oliy pedagogik ta'limni rivojlantirishning huquqiy-me'yoriy asoslari mukammal ravishda yaratildi.

Mazkur holat pedagogika sohasi uchun yuqori malakali kadrlar yetkazib berish borasida kadrlar tayyorlash sifatiga e'tiborni kuchaytirish, sohada ilg'or xorijiy tajribani keng joriy etish, pedagogik ta'lim infratuzilmasini rivojlantirishga asos bo'lmoqda.

Sotsiologik tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, pedagogika sohasini tubdan isloh qilish borasida o'tkazilgan islohotlar samarasi o'laroq, so'nggi yillarda O'zbekistonda abituriyentlar orasida pedagogika universitetlariga kirishga qiziqish bir necha marotaba oshgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining o'tgan yillar davomida sohaga doir qabul qilgan qator qaror va farmonlari oliy pedagogik ta'limni tashkil etish va rivojlantirishning konseptual masalalarini belgilab berdi.

Sohadagi o'zgarishlar jarayonida tarbiya va o'qitish usullari, axborotkommunikatsiya texnologiyalari hamda xorijiy tillarni puxta o'zlashtirgan, ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash ko'nikmalariga ega professional pedagog kadrlar tayyorlash ustuvor yo'nalish sifatida o'z ahamiyatini yanada oshiradi.

Jamiyatimizda pedagog nufuzining ortib borishi, kuchli targ'ibot va rag'batlantirish siyosati natijasida pedagoglik kasbiga qiziqishi yuqori bo'lgan yoshlarni aniqlash hamda ularni maqsadli tayyorlab va tarbiyalab borishning uzluksiz tizimini joriy etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Albatta, bu jarayon pedagoglardan ko'p mehnat va yangicha yondashuvni talab qiladi.

Xususan, pedagogik ta'lim sohasining yo'nalish va mutaxassisliklari bo'yicha o'quv reja va dasturlarini ilg'or xorijiy tajriba asosida takomillashtirish, innovatsion o'quvme'yoriy va ta'lim resurslarini yaratish hamda amaliyotga joriy etish sohasida sezilarli muvaffaqiyatlarga erishilmoqda.

Shu bilan birga, hozir Toshkent davlat pedagogika universitetida yaratilgan ta'lim resurslarini takomillashtirib borish bo'yicha keng qamrovli ishlar yo'lga qo'yilgan. Yurtimiz oliy pedagogik ta'lim tizimi 19 ta oliy o'quv yurti bilan birga oxirgi yillarda yangi ochilgan O'zbekiston — Finlyandiya pedagogika instituti hamda Samarqand, Andijon, Buxoro, Termiz, Qarshi davlat universitetlarining Pedagogika institutlari

uchun tayanch bo'lgan Toshkent davlat pedagogika universiteti bilan hamkorlikda raqobatbardosh pedagog kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi.

Hozir pedagogika sohasida ham ta'lim, ilm-fan va ishlab chiqarish uyg'unligini ta'minlash orqali o'qitish sifatini yaxshilash, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash, ilmiy va innovatsion faoliyatni samarali tashkil etish bosh strategik maqsadlardan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, Toshkent davlat pedagogika universiteti bitiruvchilarining barchasi amaliyot o'tagan, tajriba-sinov ishlarini olib borgan ta'lim muassasalariga ishga joylashgan. Mazkur natija pedagog kadrlar buyurtmachilarining ehtiyoj va talablarini muntazam o'rganib borish, ular bilan o'zaro hamkorlikni rivojlantirishning mahsuli sifatida baholanishi mumkin.

Oliy pedagogik ta'lim sohasida raqamli texnologiyalarni joriy etish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya va ta'lim texnologiyalarining mustahkam integratsiyasini ta'minlash bugungi axborot va global rivojlanayotgan jahon hamjamiyatining asosiy talablaridan biri hisoblanadi. Mazkur sohada Toshkent davlat pedagogika universiteti ham salmoqli ko'rsatkichlarga ega. Xususan, universitetda onlayn hujjat almashish, talabalarning amaliy mashg'uloti, mustaqil ta'lim, bilimni baholash to'liq elektron ta'lim vositalari orqali bajariladi. Toshkent davlat pedagogika universiteti tashabbusi bilan 2020-yil dekabr oyida Milliy pedagogik ta'lim muassasalari assotsiatsiyasi tashkil qilindi. Uning asosiy maqsadi pedagogik ta'lim tizimini rivojlantirish strategiyasini belgilash, pedagogik ta'lim xizmati samaradorligini oshirish va pedagogik ta'lim muassasalarini xalqaro reytingga kirishi uchun tayyorlashga ko'maklashishdan iborat.

Assotsiatsiya tomonidan qisqa vaqt ichida ilg'or xorijiy tajribalar tahlili asosida oliy pedagogik ta'lim sifatini oshirishga ko'maklashish, o'quv dasturlarini takomillashtirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish yuzasidan amaliy takliflar ishlab chiqildi. Shuningdek, pedagogik ta'lim muassasalarining faoliyatida shaffoflik va xolislik tamoyillari to'laqonli amal qilishini ta'minlash, tizimda kadrlar tayyorlash, qayta tayyorlash, malakasini oshirish va ularning ilmiy-innovatsion faoliyatini rivojlantirish bo'yicha ishlarni maqsadli tashkil etish bo'yicha ikkita xalqaro grant bajarilmoqda.

Universitetning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish, xalqaro miqyosda tanilishi va raqobatbardoshligini ta'minlash borasida Jahon banki Akademik innovatsiyalar fondining "Oliy ta'lim muassasalarida pedagogika va psixologiya fanini o'qitish amaliyoti va ong osti sohasiga doir ta'lim berish jarayonini takomillashtirish" nomli granti bajarilmoqda. Uning umumiy qiymati 200 ming AQSH dollarini tashkil etadi. Hozir pedagogik ta'lim muassasalarining faoliyati samaradorligini baholash va takomillashtirish bo'yicha takliflar tayyorlanmoqda.

Toshkent davlat pedagogika universitetida so‘nggi yillarda hamkorlik o‘rnatilgan xorijiy ta’lim muassasalari soni ikki barobar oshib, hozir 127 tani tashkil qilmoqda. Ayni paytda universitetimizda pedagogikaning dolzarb muammolariga bag‘ishlangan 4 ta xalqaro Erasmus loyihasi bajarilmoqda.

Oliy ta’lim muassasalariga kirish kvotalari besh yil avvalgi 9 foizdan bu yil 28 foizgacha o‘sdi. Birgina Toshkent davlat pedagogika universitetiga qabul kvotasi so‘nggi besh yilda 65 foiz oshib, 2021-yilda davlat buyurtmasi bo‘yicha talabalikka qabul qilish yuzasidan kvota 3 ming 909 tani tashkil qildi. Shunga mos ravishda universitet bitiruvchilari soni ham yildan- yilga sezilarli darajada oshib, 2017-yilga nisbatan 190 foizga ko‘paydi.

Pedagogika sohasida ilmiy pedagog kadrlarga ehtiyojni ta‘minlash maqsadida oliy ta’lim muassasalarida maqsadli doktorantura va doktoranturaga tayyorlov bosqichida stajyor-tadqiqotchi instituti vujudga keldi va doktoranturada tahsil olayotganlar soni ikki baravar oshdi. Xususan, Toshkent davlat pedagogika universitetining ilmiy salohiyati so‘nggi besh yilda 35 foizdan 47 foizga yetdi.

Pedagogika sohasida Scopus ilmiytexnik ma’lumotlar bazasi jurnallarida maqolalar nashri uch marotabaga ko‘paydi. Niderlandiyaning “Elsevier” kompaniyasi bilan Digital Commons (Bepress) platformasi negizida “O‘zbekiston ilmiy jurnallari” portali yaratildi. Mazkur portalga mamlakatimiz oliy ta’lim muassasalarining 41 ta ilmiy jurnali joylashtirilgan bo‘lib, ularning barchasida oliy pedagogika sohasida kadrlar tayyorlashga bag‘ishlangan ruknlar mavjud.

Universitetimizda so‘nggi yillarda 1 ming 811 nafar professor-o‘qituvchining xorijiy oliy ta’lim muassasalarida stajirovka o‘tashi va malaka oshirishi ta‘minlandi. Xalqaro hamkorlik doirasida xorijiy oliy ta’lim va ilmiy muassasalar magistratura mutaxassisligiga 112 nafar, doktoranturaga 51 nafar yosh ta’lim olishga qabul qilindi. “El-yurt umidi” jamg‘armasi orqali 46 nafar professor-o‘qituvchining Kanada, Buyuk Britaniya va Italiyada stajirovka o‘tashi ta‘minlandi.

Abdulla Avloniyning hayoti va ijodi hamda uning “Turkiy Guliston yoxud axloq” nomli shoh asari Toshkent davlat pedagogika universiteti ilmiy jamoasi tomonidan ingliz, rus, qozoq tillariga tarjima qilindi. Hozir turk va nemis tillariga o‘girilmoqda. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonuni 2020 yil 23 sentyabr kuni qabul qilingan bo‘lib, uning maqsadi ta’lim sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat. Mazkur Qonunga asosan ta’lim sohasidagi asosiy printsiplar, ta’lim tizimi, turlari va shakllari aniq belgilab qo‘yildi, unda belgilangan masofaviy ta’lim haqidagi qoidalar o‘quv rejalari va o‘quv dasturlariga muvofiq ta’lim oluvchilar tomonidan zarur bilim, malaka va ko‘nikmalarni axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan hamda Internet jahon axborot tarmog‘idan foydalangan holda masofadan turib olishga qaratilgan.

Shuningdek, Qonunga ko'ra, davlat oliy ta'lim, o'rta maxsus, professional ta'lim muassasalari va ularning filiallari, shuningdek davlat ishtirokidagi oliy, o'rta maxsus, professional ta'lim tashkilotlari va ularning filiallari Prezident yoki Hukumat qarorlari bilan tashkil etiladigan bo'ldi. Nodavlat ta'lim muassasalarini tashkil etish ularning ta'sischilari tomonidan amalga oshirilishi belgilandi. Nodavlat ta'lim tashkilotlariga litsenziya Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi tomonidan beriladigan bo'ldi.

Qonunda dual ta'limga oid qoidalar belgilanib, u ta'lim oluvchilar tomonidan zarur bilim, malaka va ko'nikmalarni olishga qaratilgan bo'lib, ularning nazariy qismi ta'lim tashkiloti negizida, amaliy qismi esa ta'lim oluvchining ish joyida amalga oshiriladi. Bundan tashqari, qonunga inklyuziv ta'lim to'g'risidagi qoidalar kiritilib, unga binoan, inklyuziv ta'lim alohida ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlarning xilma-xilligini hisobga olgan holda barcha ta'lim oluvchilar uchun ta'lim tashkilotlarida ta'lim olishga bo'lgan teng imkoniyatlarni ta'minlashga qaratilgan. Jismoniy, aqliy, sensor (sezgi) yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan bolalar (shaxslar) uchun ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni tashkil etadi.

Mazkur qonun jahon standartlari talablaridan kelib chiqqan holda ta'lim sohasidagi munosabatlarni tartibga solishning qamrovi kengligi va o'ziga xos xususiyatga ega ekanligi bilan 1997 yil 29 avgust kuni qabul qilingan "Ta'lim to'g'risida"gi qonundan tubdan farq qiladi. Ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarning ma'lum qismini, albatta, oliy ta'lim tizimidagi islohotlar tashkil etadi.

Hususan, O'zbekiston Respublikasida oliy ta'limni tizimli isloh qilishning ustuvor yo'nalishlarini belgilash, mustaqil fikrlaydigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish, oliy ta'limni modernizatsiya qilish, ilg'or ta'lim texnologiyalariga asoslangan holda ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktyabrdagi PF-5847-son Farmoni bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Kontseptsiyasi mazkur sohadagi yangi islohotlar uchun debocha vazifasini bajarib bermoqda. Ta'lim tashkilotlari quyidagilar vositasida tegishli xorijiy mamlakatlarning ta'lim muassasalari va tashkilotlari bilan xalqaro hamkorlikni amalga oshiradi:

- ta'lim muammolari yuzasidan ilmiy-texnik hamkorlikni rivojlantirish;
- qo'shma fakultetlar, o'quv markazlari va ilmiy laboratoriyalar tashkil etish;
- xalqaro darajadagi birgalikdagi ta'lim hamda ilmiy-tadqiqot loyihalari va dasturlarini tayyorlash;

- hamkorlikda fundamental hamda amaliy ilmiy-tadqiqot loyihalarini amalga oshirish;

- ilmiy-amaliy seminarlar, konferensiyalar va simpoziumlar o'tkazish;

talabalar, magistrlar, doktorantlar, o'qituvchilar va ilmiy xodimlar almashinishini amalga oshirish;

ikki tomonlama diplomlar . Ta'lim tashkilotlarining faoliyati tashqi baholashdan o'tkazilishidan oldin ular Ta'lim inspeksiyasi tomonidan ishlab chiqilgan attestatsiyadan o'tkazish mezonlari va ko'rsatkichlari asosida o'z faoliyatini mustaqil ravishda ichki baholashdan o'tkazadi.

Ta'lim tashkilotlari o'z faoliyati tashqi baholashdan o'tkazilishidan ikki oy oldin ichki baholash natijalarini Ta'lim inspeksiyasiga taqdim etadi.

Ta'lim inspeksiyasi ta'lim tashkilotining faoliyatini ichki baholash yakunlarini o'rganadi va ulardan ta'lim tashkilotining faoliyatini tashqi baholash jarayonida foydalanadi.

Ta'lim tashkiloti rahbari ichki baholash natijalarining ishonchliligi uchun javobgar bo'ladi. Xulosa o'rnida aytish lozimki, davlatimiz tomonidan biz yoshlarga yaratib berilayotgan shart-sharoitlar, qonunchilik hujjatlari bilan berilgan huquq va imtiyozlardan unumli foydalangan holda yangi O'zbekistonning zamonaviy yangi avlod kadrlari sifatida shakllanishimiz, har bir soha bo'yicha bilim, malaka va yuqori kasbiy ko'nikmaga ega bo'lgan raqobatbardosh kadr sifatida xalqaro maydonga chiqishimiz, davlatimiz rahbarining biz yoshlarga bo'lgan ishonchlarini oqlashimiz oliy burchimizdir